

I.

Anti-Revolutionaire Programma's.

a. Program van Beginselen.

Dit program dagteekent van 1 Januari 1878. Het Centraal-Comité (hoofdbestuur van den Bond van anti-revolutionaire kiesvereeningingen), waarvan ook toen, gelijk nu, de heer Dr. A. Kuyper voorzitter was, stelde het op. In de Standaard lichtte Dr. Kuyper het in tal van artikelen toe, welke in 1879 uitgegeven werden onder den titel „Ons Program”. In 1880 verscheen een volksuitgave van „Ons Program” een boekdeel van 400 bladzijden.

Voor al door dit Program ontwikkelde de anti-revolutionaire partij ongemeene werkzaamheid en werd, door het machtig organiseerend talent van den voorzitter, de organisatie van jaar tot jaar vervolledigd.

Het anti-revolutionaire Program van Beginselen bestaat uit de volgende 21 artikelen:

Art. 1.

Richting.

De anti-revolutionaire of Christelijk-historische richting vertegenwoordigt, voorzooveel ons land aangaat, den grondtoon van ons volkskarakter, gelijk dit, door Oranje geleid, onder invloed der Hervorming, omstreeks 1572,

zijn stempel ontving; en wenscht dit, overeenkomstig den gewijzigden volkstoestand, in een vorm, die aan de behoeften van onzen tijd voldoet, te ontwikkelen.

Art. 2.

Het Gezag.

Noch in den volkswil noch in de wet, maar alleen in God vindt zij de bron van het souvereine gezag; en verwerpt mitsdien eenerzijds het beginsel van volkssoevereiniteit, terwijl zij anderzijds de souvereiniteit van Oranje eert, als onder de leiding Gods in onze geschiedenis geworteld; door de mannen van 1813 in den Nederlandschen Staat tot ontwikkeling gebracht; en door de grondwet als zoodanig bevestigd.

Art. 3.

De ordinantiën Gods.

Ook op staatkundig terrein belijdt zij de eeuwige beginselen van Gods Woord;

zoo evenwel, dat het staatsgezag noch rechtstreeks noch door de uitspraak van eenige kerk, maar alleen in de consciëntie der overheidspersonen, aan de ordinantiën Gods gebonden zij.

Art. 4.

De Overheid.

De overheid, zoo leert ze, is als dienaarssse Gods, in een Christelijke en dus niet-godsdienstlooze natie, gehouden tot verheerlijking van Gods naam en behoort diensvolgens:

a. uit bestuur en wetgeving alles te verwijderen, wat den vrijen invloed van het Evangelie op ons volksleven belemmert;

b. zichzelf, als daartoe in volstrekten zin onbevoegd,

te onthouden van elke rechtstreeksche bemoeiing met de godsdienstige ontwikkeling der natie;

c. alle kerkgenootschappen of godsdienstige vereenigingen, en voorts alle burgers, onverschillig welke hunne denkwijze aangaande de eeuwige dingen zij, te behandelen op voet van gelijkheid; en

d. in de consciëntie, voorzover die het vermoeden van achtbaarheid niet mist, een grens te erkennen voor haar macht.

Art. 5.

Zij belijdt, dat de overheid regeert bij de gratie Gods, en, hieraan hare regeeringsmacht ontleenende, het recht heeft,

den eed te vragen, en,

ter vrijlating van den dag des Heeren, en alzoo mede in 's volks belang, na wijziging der bestaande Zondagswet, zoowel zelve zooveel doenlijk in al haar vertakingen op dien dag behoort te rusten, als

in haar concessiën aan maatschappijen van vervoer geheelen of gedeeltelijken stilstand van zaken voor dien dag heeft te bedingen.

Art. 6.

Staatsvorm.

Op zichzelf geen enkelen staatsvorm den eenig bruikbaren keurende, erkent zij het aan de grondwet gebonden koningschap, gelijk zich dit ten onzent geleidelijk uit de republiek der vorige eeuw heeft ontwikkeld, als den voor Nederland meest geschikten regeeringsvorm.

Art. 7.

De Grondwet.

De Grondwet, gelijk die in 1848 gewijzigd is, aan-

vaardt zij als uitgangspunt om langs wettigen weg tot een hervorming van onze staatsinstellingen naar eisch der Christelijk-historische beginselen te geraken.

Art. 8.

Volksinvloed.

Zij verlangt daartoe bevestiging van den rechtmatigen volksinvloed, die, krachtens den zedelijken band tusschen kiezers en gekozenen, door de Staten-Generaal, naar eisch van onze historie, op het staatsgezag wordt uitgeoefend.

Art. 9.

Begrootingen.

Het verwerpen van begrootingen, om redenen buiten die begrootingen gelegen, keurt ze, tenzij in zeer buitengewone omstandigheden, als machtsoverschrijding af.

Art. 10.

Centralisatie.

Zij wil dat de gewestelijke en gemeentelijke autonomie, voor zoover deze niet strijdt met de eischen der staatseenheid en de rechten van de enkele personen niet onbeschermd laat, door decentralisatie worde hersteld.

Art. 11.

Staten en Raden.

Opdat de Staten-Generaal in de natie wortelen;
 het volk niet slechts in naam vertegenwoordigen; en
 in hun saamstelling niet langer een krenking van
 het recht der minderheden opleveren;
 eischt zij de invoering van een ander kiesstelsel
 en, ter voorbereiding daartoe,
 verlaging van den census.

Art. 12.

Van de Scholen.

Zij wil dat de staat (voor zoover ontstentenis van veerkracht bij de burgerij hiertoe niet noodzaakt) het beginsel late varen, alsof de overheid geroepen zou zijn om van harentwege onderwijs te doen geven;

voorkome dat de overheidsscholen, voor zoover noodig, tot propaganda van godsdienstige of tegen den godsdienst gekeerde begrippen misbruikt worden; en alzoo ook in zake onderwijs aan alle burgers, onverschillig welke hunne godsdienstige of paedagogische zienswijze zij,

gelijke rechten gunne.

Art. 13.

Fustitie.

Van den soeverein wil zij, dat door eene onafhankelijke rechtspraak, die onder ieders bereik valle en in verband sta met het zedelijk rechtsbesef der natie, volgens wetten, die op de eeuwige rechtsbeginselen rusten.

1^e beslissing uitga voor alle geschillen van partijen, zoowel van burgerrechtelijken als van administratieven aard;

ten 2^e vonnis kome tegen een iegelijk, die zich vergrijpt aan de gemeene orde der dingen; en

ten 3^e voltrekking van straf aan den gevonniste volge, niet slechts om de maatschappij te beschermen of den overtredener te beteren, maar allereerst tot herstel van de geschonden gerechtigheid.

Desnoods door de doodstraf, waartoe het recht in beginsel aan de overheid toekomt.

Art. 14.

Publieke eerbaarheid.

Op de overheid, zoo oordeelt ze, rust de plicht om te waken voor de publieke eerbaarheid op den weg en in publieke plaatsen;

de gelegenheid tot het gebruik van sterken drank te beperken;

den uitstal te verbieden van onzedelijke boek-, plaat- of prentwerken;

verleiding van minderjarigen tot onzedelijke daden strafbaar te stellen en

met de hoererij op geenerlei wijze, noch preventief, noch beschermend, en derhalve anders dan werend, in aanraking te treden.

Onder dien verstande echter, dat ze zich bij elken maatregel, die uit deze verplichting voortvloeit, stiptelijk verre houde van wat tot het terrein des huiselijken levens behoort.

Art. 15.

Gezondheidsleer.

In het belang der openbare gezondheid acht ze, dat de overheid te waken heeft tegen vervalsching van levensmiddelen;

tegen verontreiniging van den publieken weg en tegen vergiftiging van den dampkring of het water;

zorg heeft te dragen voor zindelijkheid in haar eigen huishouding;

en een eerbare begrafenis der lijken;

en voorts bij het zich vertoonen van besmettelijke ziekten (behoudens de vrije beschikking van een iegelijk over zijn eigen lichaam en zijn eigen consciëntie) al zulke maatregelen heeft te nemen, als strekken kunnen en

onmisbaar zijn om te voorkomen, dat iemand, onwillens of onwetens, met de smetstof dezer ziekten in eene voor hem gevaarlijke aanraking zou treden.

Art. 16.

Financiën.

Zij wenscht, dat bij het finantiëel beheer van den staat de verhouding tusschen overheid en burgers niet die van verdrag, maar een zedelijk organische zij, en

dat het evenwicht tusschen ontvangsten en uitgaven geregeld worde, niet door drukkende vermeerdering van de lasten der natie noch door bezuiniging op het noodige, maar door beperking van staatsbemoeiing;

en dat voorts ons belastingstelsel hervormd worde in den zin,

dat de ontwikkeling van het volksleven minder schade lijde,

de hooge opbrengst der middelen niet eenige maatstaf;

de druk minder ongelijkmatig zij;

en de kosten van inning afnemen.

Art. 17.

Nationale zelfstandigheid.

Kracht tot handhaving van onze nationale zelfstandigheid zoekt zij in de versterking van het rechtsbesef;

in de bevordering van kennis onzer historie;

in de bevestiging van onze volksovrijheden;

in eene ervaren diplomatie;

en voorts in een wettelijke organisatie van de doode en levende strijdkrachten te land en te water, die, na verbetering van het scheeps- en kazerneleven, met prijsgeving der plaatsvervanging, bovenal kracht zoeken in het moreel van den soldaat.

Art. 18.

Koloniaal bezit.

Voorzooveel het koloniale vraagstuk aanbelangt, belijdt zij, dat de baatzuchtige neiging van onze staatkunde, om de koloniën voor de kas van den staat of van den particulier te exploiteeren, dient plaats te maken voor een staatkunde van zedelijke verplichting;

en diensvolgens in de lijn, herhaaldelijk door anti-revolutionaire staatslieden, wier inzicht op bestudeering der quaestie gegrond was, aangegeven, alle belemmering voor de vrije prediking van het Evangelie dient opgeheven;

bij het lager onderwijs het bijzonder initiatief van het Europeesch bestanddeel aanvankelijk dient gesteund; tegenover het Mahomedanisme het Christelijk karakter der natie niet verloochend;

en zoo de politieke als sociale en oeconomische verhouding in overeenstemming gebracht worde met den eisch der Christelijk-Historische beginselen.

Art. 19.

De Sociale kwestie.

Zij erkent de noodzakelijkheid om ook door middel van onze wetgeving, beter dan thans, er toe mede te werken, dat de verhouding tusschen de verschillende maatschappelijke standen zooveel doenlijk beantwoorde aan de eischen van Gods Woord.

Art. 20.

Staat en Kerk.

Zij verklaart, dat noch voor het rijk in Europa noch voor de Indiën, door de overheid eene staatskerk, van wat vorm of naam ook, mag worden in stand gehouden of ingevoerd;

dat het den staat niet toekomt, zich met de inwendige aangelegenheden der kerkgenootschappen in te laten;

en dat, ter bevordering van een meer dan dusge-
naamde scheiding tusschen staat en kerk, de verplichting, uit art. 168 der grondwet voor de over-
heid voortvloeiende, na uitbetaling aan de rechtheb-
benden van het rechtens verschuldigde, dient te worden
opgeheven.

Art. 21.

Partijbeleid.

Dat zij, om deze beginselen ingang te doen vinden,
de zelfstandigheid van hare partij handhaaft;

zich bij geen andere partij laat indeelen;

en slechts dán samenwerking met andere partijen
aanvaardt, indien die door een vooraf wel omschreven
program, met ongekrenkt behoud van haar onafhanke-
lijkheid, kan worden verkregen.

Reden, waarom zij bij eerste stemming gemeenlijk
met een eigen candidatuur aan de staatkundige ver-
kiezingen deelneemt, en, bij herstemming zich voorbe-
houdt te handelen naar omstandigheden.

b. Program van Actie.

Vastgesteld door de Deputaten vergadering van 29 April.

De Antirevolutionaire Partij, op den 29sten April 1897
in vaste Deputatenvergadering saamgekomen, besluit:

1°. dat harerzijds aan het werk der verkiezing voor
de keuzen van Juni aanstaande dit navolgende **Program
van Actie** ten grondslag zal worden gelegd:

I. In zake de SOCIALE QUAESTIE.

A. Voor *Arbeid* en *Landbouw* beide:

1. Ministerie van Arbeid en Landbouw (met Handel en Nijverheid).
- B. Voor wat den Arbeid aangaat:*
1. Verplichte pensioenregeling voor loontrekkende personen met aanvankelijke ondersteuning uit 's Rijks schatkist.
 2. Regeling van het Arbeidscontract.
 - 2bis. Verzekering van Zondagsrust.
 3. Maatregelen ter verbetering van den woningtoestand.
 4. Wet regelende de onteigening in het belang der Gemeenten ten behoeve harer bevolking.
 5. Uitbreiding en wijziging van het tarief van invoerrechten op bewerkte artikelen.
- C. Voor wat den Landbouw aangaat:*
1. Oprichting van Kamers van Landbouw, alsmede van een Raad van Landbouw, door de landbouwers zelve gekozen.
 2. Nadere regeling van het Pachtcontract.
 3. Afschaffing van den accijns op het Geslacht.
 4. Tijdelijke tegemoetkoming aan den graanbouw door premieverleening in verband met heffing van invoerrechten.
- II. In zake ONDERWIJS.
- A. Lager Onderwijs:*
1. Verhooging van de Rijksuitkeering aan Gemeentebesturen en Schoolbesturen.
 2. Regeling van Jaarweden en Pensioenen.
 3. Examen-Commissiën van Overheidswege, onderscheiden naar de opvoedkundige beginselen, waarvan de onderscheidene groepen van scholen uitgaan.

4. Losmaking van het Vaccine-vraagstuk van de school.
5. Bevordering van het Ambachtsonderwijs in verband met de invoering van het leerlingenstelsel.

B. Middelbaar Onderwijs:

1. Herziening van de wet op het Middelbaar Onderwijs, o. m. leidende tot:
 - a. Gelijkstelling van de diploma's der Overheids- en der Vrije Scholen.
 - b. Rijksuitkeering aan de Vrije Scholen op voet van die aan Gemeentescholen.

C. Hooger Onderwijs:

1. Afschaffing van het privilegie, toegekend aan de diploma's der Overheidsscholen.
2. Rijksuitkeering aan de Vrije Gymnasia op den voet van die aan de Gemeente-Gymnasia.

III. In zake JUSTITIE.

1. Herstel van het recht der Overheid om den moordenaar aan het leven te straffen.
2. Opheffing van het verbod van onderzoek naar het vaderschap.
3. Bescherming van het verwaarloosde kind.
- 3bis.* Verbod tegen het houden van openbare huizen van ontucht.
- 3ter.* Strafbepaling op de openbare aanbeveling van het gebruik der neo-malthusiaansche middelen.
- 3quater.* Tegengaan van de vergiftiging der bevolking door den sterken drank.
4. Herziening van de militaire rechtsbedeeling.

5. Nadere voorziening tegen de vervalsching van waren en oneerlijke concurrentie.

IV. In zake DE KOLONIËN.

1. Onttrekking van de inlandsche Christenen aan het Mohammedaansche recht.
2. Bevordering van de Kerstening van Indië:
 - a. door het beschikbaarstellen van vaste uitkeering aan de Bijzondere Scholen,
 - b. en door het steunen van de Medische Zending.
3. Tegengaan van de vergiftiging der bevolking door den Opium.

V. In zake de DEFENSIE.

1. Bezuiniging op het beheer.
2. Organisatie bij de wet van onze levende strijdkrachten, overeenkomstig art. 17 van ons Program van Beginnselen; en in afwachting hiervan voorziening in de behoefte aan bezettingstroepen.
3. Voortgaande verbetering van het kazerne- en scheepsleven.

2°. dat zij in alle districten, waarin zij georganiseerd is, bij de verkiezing en bij de eerste stemming met een eigen kandidaat zal optreden.

3°. dat te candideeren zijn zoodanige kandidaten, als voor het lidmaatschap der Kamer geschikt worden geoordeeld, en die behalve van hunne algeheele instemming met het Program van Beginnselen ook van hunne instemming met het Program van Actie voldoende zullen hebben doen blijken, om een eenparig optreden der gekozenen in de Kamer mogelijk te maken.

4°. dat bijaldien iemand, die voor candidatuur in aanmerking komt, tegen het *Program van Actie* op eenig punt bedenkingen heeft, de Kiesvereening hem om *schriftelijke* verklaring van zijn gevoelen op dit punt zal verzoeken, en deze verklaring tijdig openbaar zal maken.

5°. dat, voor zoover aan het sub 3 en 4 genoemde voldaan is, noch het gebeurde bij de stembus van 1894, noch ook min gewenschte persoonlijke verhouding, beletsel is te achten tegen iemands candidatuur.

en 6°. dat bij herstemming in den regel diegene der beide candidaten zal te steunen zijn, die ons *Program van Actie* het meest in het gevlei komt.

Commissie van advies.

De ondergeteekenden, allen instemmende met het program van beginselen der anti-revolutionaire partij;

saamgekomen ter bespreking van den tegenwoordigen toestand der anti-revolutionaire partij;

van oordeel, dat, ter verdediging van de in dat program neergelegde beginselen, eenparige samenwerking noodig is van alle anti-revolutionairen in den lande;

dat zulke samenwerking voorafgaande, openlijke, vriendschappelijke doch rondborstige bespreking eischt en onderstelt;

dat echter in de laatste jaren zoodanige bespreking bemoeielijkt en schier onmogelijk is geworden:

dat dientengevolge vele anti-revolutionairen in de tegenwoordige leiding der partij geen voldoende waarborg vinden, dat de in voormeld program neergelegde beginselen behoorlijk zullen worden gehandhaafd en toegepast

hebben zich geconstitueerd als eene voortdurende Commissie van Advies, ten einde die anti-revolutionairen, welke met hen bovenstaand oordeel onderschrijven, wanneer zij met het oog op de aanstaande verkiezingen zulks verlangen, te dienen van raad; hen, indien zulks noodig mocht blijken, te steunen bij het oprichten van eigen kiesvereeningen of het stellen en doen slagen van eigen candidaten; en de gelegenheid open te stellen tot overleg zoowel met geestverwanten, die in bedoelde bezwaren niet deelen, als met andere partijen.

Te dien einde hebben zij uit hun midden gekozen eene *Commissie van Uitvoering*, bestaande uit de H. H. :

Mr. B. J. L. baron De Geer van Jutphaas,

B. J. Gerretson Jr.,

J. C. Heesterman,

Jhr. Mr. J. H. J. Quarles van Ufford, en

Mr. R. van Veen,

welke heeren zich bereid hebben verklaard om op vaste vooraf gepubliceerde tijdstippen; en wel voorloopig op den laatsten Maandag van elke maand, te *Utrecht* te vergaderen, ten einde in samenwerking met ondergeteekenden, en in overleg met de geestverwante leden der Staten-Generaal, die zich bereid hebben verklaard hen in dezen bij te staan, mondeling zoowel als schriftelijk raad en ondersteuning te verschaffen.

(November 1896.)